

XE ĐẠP THỒ: MỘT PHƯƠNG TIỆN VẬN CHUYỂN QUAN TRỌNG PHỤC VỤ CHIẾN DỊCH ĐIỆN BIÊN PHỦ NĂM 1954

ThS. LÊ THỊ LÝ
Trung tâm Lưu trữ quốc gia III

Chiến thắng lịch sử Điện Biên Phủ năm 1954 là một chiến thắng lớn nhất của quân và dân Việt Nam trong kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược, đây là chiến thắng được ghi vào lịch sử dân tộc Việt Nam như một mốc son chói lọi nhất trong thế kỷ XX. Chiến thắng Điện Biên Phủ đã để lại những hình ảnh ấn tượng, sâu sắc, từ những hình ảnh về những người chỉ huy “Tur lệnh” của cuộc chiến đến từng người dân, chiến sĩ cùng đồng lòng, dốc sức vì nền độc lập của dân tộc, luôn là biểu tượng sáng ngời về truyền thống yêu nước, là niềm tự hào còn mãi của biết bao thế hệ người Việt Nam. Một trong những hình ảnh

để lại ấn tượng, trở thành biểu tượng của ý chí, niềm tin, của sức mạnh chiến tranh nhân dân, đó là hình ảnh “những chiếc xe đạp thồ” qua những cung đường phục vụ chiến dịch Điện Biên Phủ.

Những chiếc xe đạp thồ cùng với nhiều phương tiện vận chuyển khác như dân công bộ, xe cơ giới, thuyền, sử dụng sức trâu, bò, ngựa... được sử dụng, huy động phục vụ cho chiến dịch Điện Biên Phủ đã đóng một vai trò quan trọng kết nối từ hậu phương với tiền tuyến, cung cấp đảm bảo nhu cầu cho bộ đội ăn no, đánh thắng. “Xe đạp thồ” - tưởng chừng là một phương tiện



Đoàn xe đạp chở lương thực, vũ khí phục vụ chiến trường Đông Xuân, năm 1953-1954.

Nguồn: Trung tâm Lưu trữ quốc gia III

Công bố - Khai thác phát huy giá trị tài liệu lưu trữ

thô sơ nhưng lại có sức mạnh phi thường.

Sở dĩ xe đạp thồ đóng vai trò quan trọng là do xuất phát từ những ưu điểm và sự phù hợp của tình hình thực tế.

Về mặt địa hình, Điện Biên Phủ với khu trung tâm là cánh đồng thung lũng lòng chảo Mường Thanh rộng lớn ở núi rừng Tây Bắc, có địa hình khá đặc biệt, bao quanh thung lũng là các dãy núi, quả đồi nối tiếp nhau, cao và dốc. Mặt khác, Điện Biên Phủ lại cách xa Hà Nội, xa hậu phương khoảng 500km, có nơi 600 - 700km. Việc vận chuyển lương thực, thực phẩm, thuốc men, phương tiện, vũ khí, quân trang, quân dụng... đều được với khu Trung tâm lòng chảo Mường Thanh là một

vấn đề hết sức khó khăn. Những chiếc xe đạp thồ đã được lựa chọn phù hợp với địa hình, đường sá cũng như điều kiện Việt Nam lúc bấy giờ.

So với các loại phương tiện khác như xe trâu, bò, ngựa... thì việc sử dụng xe đạp thồ có nhiều thuận lợi, có thể đi xa, lại ít bị hại hơn các phương tiện thô sơ khác. Trường hợp đường sá bị thiên tai địch họa, việc sửa chữa bảo đảm giao thông thông suốt cho xe đạp đi cũng được nhanh chóng hơn, dùng xe đạp thồ còn thuận tiện cho việc xây dựng kho lán, để nguy trang hơn các loại phương tiện khác.

So với dân công gánh bộ thì một xe đạp thồ có thể vận chuyển nhanh chóng



Tại một điểm tập trung, anh em dân công xe thồ lấy lá nguy trang để tránh máy bay địch và chuẩn bị xuất phát, năm 1954.

Nguồn: Trung tâm Lưu trữ quốc gia III, Mục lục ảnh Bộ Ngoại giao, SLT 3179



Dân công xe thô Thanh Hóa chuẩn bị lên đường phục vụ tiền tuyến, năm 1954.

Nguồn: Trung tâm Lưu trữ quốc gia III, Tài liệu ảnh phong Bộ Ngoại giao, SLT 3181

hơn và tải được số lượng gấp nhiều lần sức vận tải của dân công bộ, việc vận chuyển nhẹ nhàng đơn giản hơn, vừa bớt được sức người và tiết kiệm nhân công và công quỹ. Việc huy động xe đạp thô và dân công xe đạp thô cũng nhanh chóng dễ dàng hơn, tận dụng được mọi khả năng của các tầng lớp đóng góp cho kháng chiến.

Thực tế, trong thời gian gấp rút chuẩn bị và trong 56 ngày đêm diễn ra chiến dịch lịch sử Điện Biên Phủ, xe đạp thô đã được lựa chọn là một phương tiện quan trọng trong việc phục vụ chiến dịch Điện Biên Phủ. Những chiếc xe đạp thô đã minh chứng về hiệu quả cao trong việc vận chuyển lương thực, thực phẩm (như gạo, thịt, thức ăn khô, muối...) từ các vùng

hậu phương xa xôi Liên khu III, Liên khu IV, hậu phương Thanh - Nghệ - Tĩnh hay những vùng gần hơn như Việt Bắc lên chiến trường Điện Biên Phủ.

Theo quy định về việc huy động và sử dụng dân công: xe đạp tải từ 60 kg đến 100 kg, mỗi ngày đi từ 20 đến 25 km thì sẽ được tính một công và trả cước phí về trọng lượng hàng chuyên chở. Cứ 10 xe đạp thô lập thành một tiểu đội. Anh em dân công xe đạp thô không chỉ được tổ chức thành các tiểu đội, mà còn được thống kê theo thành phần, được hướng dẫn, bồi dưỡng, động viên tinh thần phục vụ cũng như việc hướng dẫn dân công hành quân hoặc trú quân, đặc biệt khi qua những cung đường khó, đèo, dốc. Dân công xe đạp

Công bố - Khai thác phát huy giá trị tài liệu lưu trữ

được thường năng suất kịp thời, nên đã đẩy mạnh được phong trào thi đua. Một số địa phương có sáng kiến lãnh đạo trong việc phát triển lực lượng xe đạp, từ việc khuyến khích anh em trung nông mua xe đến việc tổ chức mua, tiếp tế phụ tùng...

Việc vận động thi đua đảm bảo cung độ được đề ra, nhờ vậy mà nhiệm vụ vận chuyển đã hoàn thành. Ở các địa phương, các tuyến đường đã tổ chức các đợt học tập, phổ biến kinh nghiệm về thò hàng, cách bảo quản hàng, bảo quản và sửa chữa xe đạp, tổ chức các trạm tiếp đón, vận chuyển theo chặng đường để đảm bảo năng suất, sức khỏe của dân công; hướng dẫn dân công luôn tôn trọng kỷ luật hành quân, trú quân; tổ chức giao khoán nhiệm vụ; thực hiện chính sách trả cước phí cho xe đạp nên đã bồi dưỡng được sức khỏe, động viên dân công. Cùng với đó, việc thi đua, bình bầu khen thưởng được đề ra và đẩy mạnh kịp thời, vì thế tăng năng suất vận chuyển. Nhiều sáng kiến được đề ra, như việc kéo dài tay ngai bằng cách nối thêm gậy bằng tre, gỗ dài khoảng 1m vào tay cầm lái của xe đạp và ghép một chiếc gậy vào cây khung vị trí yên xe cao lên (cọc thò); sáng tạo ra các chân chống thò; khắc phục những trường hợp hỏng xe như tập vá săm, bơm xe, tra dầu lynn... đã tạo điều kiện và có nhiều thuận lợi cho việc điều khiển xe đạp cũng như khả năng chuyên chở.

Với sức sáng tạo và tinh thần quyết tâm cao, nhiều dân công xe đạp thò chở hàng hóa vượt mức quy định, vượt mức bình quân cao nhất đề ra, nhiều xe đạp thò đã thực hiện được 83 kg rồi 101 kg, 106 kg. Càng về gần với thời gian mở màn chiến dịch, nhận rõ tính chất của dân công xe đạp thò, nắm vững tình hình tư tưởng và khả năng phục vụ của dân công xe đạp thò, việc huy động, vận động chuyên chở được đề cao, công tác vận tải đã đạt được

kết quả tốt, mức vận chuyển tăng lên đáng kể, nhiều dân công xe đạp thò đã chuyên chở vượt mức đề ra, lên đến 288 kg, 300 kg trong một lần chuyên chở, vận chuyển.

Theo báo cáo của Hội đồng Cung cấp mặt trận Trung ương về phục vụ cho chiến dịch Điện Biên Phủ, Việt Bắc đã huy động 8.065 xe đạp, Khu 3 là 1.712 xe, Thanh Hóa 19.814 xe, Nghệ An là 1.400 xe. Nhiều chiến sĩ dân công thi đua đạt thành tích cao. Ở Thanh Hóa, chiến sĩ xe đạp Cao Ty thò 320 kg, đồng chí Nam tuyến Trung ương thò 306 kg¹.

Khu Tự trị Việt Bắc, trong 7 tháng phục vụ chiến dịch, tổng số huy động là 7.467 xe đạp; vận chuyển được 369.128 tấn/km với 681.455 nhân công và 113.620 công tăng năng suất. Mức trọng tải bình quân lúc đầu 92,5 kg trên quãng đường tương đối để đi, thời kỳ cao nhất là 120 kg, quãng đường trung bình lúc đầu 79 kg, bình quân tới thời kỳ cao nhất 115 kg. Quãng đường nhiều đèo dốc lúc đầu 71 kg tới thời kỳ cao nhất là 90 kg. Đa số cá nhân chở trên 100 kg, có những cá nhân năng suất đột xuất như anh Cừ cung 21 Thái Nguyên chở tới 287 cân, anh Thăng cung 1 Phú Thọ chở 296 kg, anh Hàm cung 1 Phú Thọ chở tới 303 kg. Một kỷ lục chưa từng có từ trước tới nay. Xe đạp thò đã vận chuyển chiếm 24% trong tổng số khối lượng vận tải của Hội đồng cung cấp mặt trận và đứng vào hàng thứ hai sau vận tải ô tô². Nhiều đơn vị và cá nhân đã được thưởng Huân chương, Bằng khen, Giấy khen của Hội đồng Cung cấp mặt trận Trung ương và các cấp.

Hình ảnh những chiếc xe đạp thò mỏng manh, song hai bên xe chắt đầy những bao tải nặng, được chằng buộc chặt chẽ và ngụy trang bằng những cành cây xanh, chỉ có ở kháng chiến của nhân dân Việt Nam. Trong quá trình vận tải của xe đạp thò, mặc dù còn những thiếu sót, tồn thất

Công bố - Khai thác phát huy giá trị tài liệu lưu trữ

do địch phá hoại, hoặc dân công bị ốm... song kết quả vận tải và đóng góp của lực lượng xe đạp thồ có ý nghĩa hết sức quan trọng, không chỉ đảm bảo cung cấp, phục vụ nhu cầu chiến đấu của bộ đội. Đó còn là sự minh chứng về sức đóng góp lớn lao của hậu phương đối với tiền tuyến, cả về sức người, sức của cũng như về tinh thần kiên cường, ý chí không có gì quật ngã của quân và dân Việt Nam.

Hình ảnh xe đạp thồ là một biểu tượng của sự sáng tạo và sức mạnh của chiến tranh nhân dân, toàn dân đánh giặc, toàn dân kháng chiến. Dưới sự chỉ đạo đúng đắn của Đảng, Chính phủ, Hội đồng cung cấp mặt trận Trung ương, các khu, tỉnh... xe đạp thồ trở thành một phương tiện hữu hiệu, cốt yếu trong lực lượng phương tiện vận chuyển phục vụ chiến dịch Điện Biên Phủ của quân và dân Việt Nam. Điều mà

chính người Pháp cũng không thể ngờ rằng chính từ những chiếc xe đạp, mà trong đó nhiều xe do chính người Pháp sản xuất lại là một thứ vũ khí, một thứ phương tiện hữu hiệu chống lại thực dân Pháp, giúp sức cho cuộc kháng chiến của nhân dân Việt Nam giành thắng lợi./.

Chú thích

1. Báo cáo số 813/BC ngày 10/7/1954 của Hội đồng Cung cấp Mặt trận Trung ương về công tác phục vụ chiến dịch Điện Biên Phủ. Trung tâm Lưu trữ quốc gia III, phòng Phủ Thủ tướng, hồ sơ 1692, tờ 01-26.
2. Báo cáo ngày 24/7/1954 của Sở Giao thông Khu Tự trị Việt Bắc về tổng kết xe đạp phục vụ chiến dịch Điện Biên Phủ. Trung tâm Lưu trữ quốc gia III, phòng Đơn vị trực thuộc Khu Tự trị Việt Bắc, hồ sơ 1403, tờ 01-18

SỐ HÓA TÀI LIỆU LƯU TRỮ ...

(Tiếp theo trang 19)

4. Có phương án quản lý chặt chẽ về bảo mật tài liệu lưu trữ khi đưa ra số hóa từ khâu lựa chọn tài liệu, tiêu chí lựa chọn nhà thầu, đấu thầu, nghiệm thu hoàn thành và đưa vào bảo quản theo quy định.

5. Thực hiện việc đấu thầu rộng rãi các gói thầu về số hóa tài liệu lưu trữ để tiết kiệm kinh phí của ngân sách nhà nước. Như chúng ta đã thấy, công nghệ thông tin nói chung và công nghệ số hóa tài liệu lưu trữ hiện nay đã có những phát triển vượt bậc dẫn đến tăng năng suất và giảm chi phí trang thiết bị, thời gian, nhân lực trong việc thực hiện số hóa tài liệu lưu trữ. Tuy nhiên, theo định mức kinh tế kỹ thuật và đơn giá số hóa tài liệu lưu trữ hiện hành do các cơ quan có thẩm quyền được xây dựng từ những năm (2012-2014) đến nay đã lạc hậu trong mối quan hệ tương quan với sự phát triển của khoa học công nghệ. Trong khi chưa sửa đổi, ban hành mới các định mức kinh tế kỹ thuật và đơn giá số hóa tài liệu lưu trữ, các cơ quan cần thực hiện việc đấu thầu rộng rãi các gói thầu về số hóa tài liệu lưu trữ để tiết kiệm kinh phí của ngân sách nhà nước./.